

Nacionalni centar
za vanjsko vrednovanje
obrazovanja

PISA 2018: GLOBALNE KOMPETENCIJE UČENIKA

Međunarodno istraživanje znanja i vještina učenika

Ana Markočić Dekanić
Marina Markuš Sandrić
Margareta Gregurović
Ines Elezović

Zagreb, 2020.

PISA 2018: GLOBALNE KOMPETENCIJE UČENIKA

Međunarodno istraživanje znanja i vještina učenika

Nakladnik:

Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja

Za nakladnika:

Ivana Katavić, ravnateljica

Urednica:

Ana Markočić Dekanić

Autori:

**Ana Markočić Dekanić
Marina Markuš Sandrić
Margareta Gregurović
Ines Elezović**

Lektura:

Dubravka Volenec

Grafičko oblikovanje:

Zoran Žitnik

Tisak:

MediaPrint-Tiskara Hrastić d.o.o.

Naklada:

300 primjeraka

ISBN: 978-953-7556-73-0

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001076780.

Sve mocijske tvorenice u ovom izvješću (npr. učenik/učenica) navedene su u muškom rodu i jednako se odnose na osobe muškoga i ženskoga spola, osim kada nije drugačije navedeno.

IZVRŠNI SAŽETAK

2018
DISA

REZULTATI ISPITIVANJA GLOBALNIH KOMPETENCIJA U ISTRAŽIVANJU PISA 2018

PISA (Programme for International Student Assessment), odnosno Međunarodni program za ispitivanje znanja i vještina učenika, najveće je svjetsko obrazovno istraživanje koje Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) provodi od 2000. godine u zemljama članicama OECD-a i partnerskim zemljama s ciljem prikupljanja međunarodno usporedivih podataka o kvaliteti, učinkovitosti i pravednosti obrazovnih sustava. U istraživanjima sudjeluju petnaestogodišnji učenici koji se u toj dobi u većini zemalja sudionica bliže završetku obveznog obrazovanja pa se želi ispitati u kojoj im je mjeri obrazovni sustav zemlje uspio osigurati stjecanje ključnih kompetencija. Iz tog razloga PISA istraživanja nisu usredotočena na školske kurikule i reprodukciju usvojenih znanja, već na sposobnost učenika da primijene usvojena znanja i vještine koje će im biti neophodne za osobni razvoj, za aktivno sudjelovanje u društvenom, kulturnom i političkom životu te za uspješno pronalaženje i zadržavanje radnog mjesta.

Istraživanje **PISA 2018** sedmi je ciklus PISA-inih istraživanja (peti po redu u kojemu je sudjelovala Republika Hrvatska) u kojemu se, uz čitalačku, matematičku i prirodoslovnu pismenost, područje globalnih kompetencija ispitivalo kao dodatna inovativna domena. U Republici Hrvatskoj ispitivanje je **provedeno u 2018. godini u 179 srednjih i 4 osnovne škole, a ukupno je sudjelovalo 6609 petnaestogodišnjih učenika**. Testiranje je provedeno na računalima. Osim kognitivnog testa, učenici, njihovi roditelji i ravnatelji njihovih škola ispunili su upitnik kojim su prikupljeni kontekstualni podaci o mogućim pozadinskim čimbenicima koji mogu imati utjecaj na postignuća učenika.

Od 27 zemalja u kojima je primijenjen test globalnih kompetencija, najbolji prosječni rezultat ostvario je Singapur s 576 bodova. Zatim slijede Kanada (554 boda), Hong Kong (Kina) (542 boda) te Ujedinjeno Kraljevstvo (534 boda). Najlošije rezultate ostvarili su Filipini (371 bod), Maroko (402 boda) te Kazahstan i Indonezija (408 bodova).

Hrvatski učenici ostvarili su prosječni rezultat od 506 bodova što je statistički značajno bolji rezultat od prosječnog rezultata svih zemalja sudionica koji iznosi 474 boda. Tim rezultatom Hrvatska se smjestila na **8. mjesto u ukupnom poretku 27 zemalja** sudionica pri čemu se rezultati hrvatskih učenika ne razlikuju statistički značajno od rezultata koje su postigli učenici Južne Koreje i Španjolske.

S obzirom na razine postignuća učenika u globalnim kompetencijama, **na najvišoj, petoj razini postignuća nalazi se 4,2% hrvatskih učenika** te prosječno 4,3% učenika svih zemalja sudionica. To su učenici koji posjeduju kompleksna znanja i vještine poput kritičkog promišljanja o globalnim zbivanjima i djelovanja u svrhu individualne i kolektivne dobrobiti. U Hrvatskoj većinom samo učenici gimnazijskih programa postižu rezultate na najvišoj, petoj razini postignuća. S druge strane, **osnovnu razinu globalnih kompetencija (razinu 2) ne dostiže 33,3% hrvatskih učenika** te 49% učenika u prosjeku svih zemalja sudionica. To su učenici koji ne posjeduju osnovne kompetencije potrebne za uspješno suočavanje s globalnim problemima i društvenim, političkim, ekonomskim i ekološkim izazovima. U Hrvatskoj **između 60% i 70% učenika strukovnih programa ne dostiže osnovnu razinu globalnih kompetencija**.

Utvrđena je statistički značajna **pozitivna povezanost između postignuća u globalnim kompetencijama i postignuća u trima glavnim ispitnim područjima** u istraživanju PISA 2018 – učenici koji postižu bolji rezultat u globalnim kompetencijama postižu i bolje rezultate u čitalačkoj, matematičkoj i prirodoslovnoj pismenosti. Stoga, kako bi se kontrolirao učinak postignuća u čitalačkoj, matematičkoj i prirodoslovnoj pismenosti na postignuće u globalnim kompetencijama, izračunato je tzv. relativno postignuće učenika. Hrvatska se i prema relativnom postignuću svrstava u skupinu zemalja s iznadprosječnim postignućem u globalnim kompetencijama.

U Hrvatskoj **djevojčice postižu statistički značajno bolji rezultat od dječaka** i to za 8 bodova. Pritom djevojčice u većim udjelima postižu rezultate na najvišim razinama postignuća, dok su dječaci u većim udjelima zastupljeni na nižim razinama postignuća u globalnim kompetencijama. **Učenici gimnazijskih programa postižu najbolje rezultate** u odnosu na učenike svih ostalih obrazovnih programa. Najlošije rezultate postižu učenici koji se s petnaest godina još uvijek nalaze u osnovnoj školi te učenici obrtničkih programa i programa za stjecanje nižih kvalifikacija.

U Republici Hrvatskoj utvrđena je **značajna povezanost socioekonomskog statusa učenika te migrantskog statusa učenika s njihovim postignućem** u globalnim kompetencijama. Pritom učenici povoljnijeg socioekonomskog statusa te učenici bez migrantskog podrijetla postižu značajno bolji rezultat.

Razmatranje lokalnih, globalnih i interkulturalnih problema

Ispitivanjem stavova učenika u području globalnih kompetencija pokazalo se da hrvatski učenici iskazuju **iznadprosječnu osviještenost o globalnim problemima** (poput migracija, ravnopravnosti muškaraca i žena, međunarodnih sukoba ...), višu od njihovih vršnjaka iz primjerice Poljske, Njemačke, Slovenije, Estonije. Pritom statistički značajno višu osviještenost iskazuju djevojčice i učenici povoljnijeg socioekonomskog statusa. Najveći postotak hrvatskih učenika upoznat je s temom ravnopravnosti muškaraca i žena u različitim dijelovima svijeta (85,8%), zatim s uzrocima siromaštva (85,1%) te s gladi i pothranjenosti u različitim dijelovima svijeta (85,1%). Najmanji postotak hrvatskih učenika upoznat je s temom globalnog zdravlja (69%) i međunarodnih sukoba (72,6%).

Hrvatski učenici iskazuju **iznadprosječni stupanj samoučinkovitosti u području globalnih problema**, pri čemu veći stupanj samoučinkovitosti iskazuju učenici povoljnijeg socioekonomskog statusa. Najveći postotak hrvatskih učenika procijenio je da može lako ili uz malo truda raspravljati o različitim razlozima zbog kojih ljudi postaju izbjeglice (82,6%), dok najmanji postotak hrvatskih učenika smatra da može lako ili uz malo truda utvrditi vezu između cijena tekstilnih proizvoda i radnih uvjeta u zemljama u kojima se oni proizvode (60,9%).

Bolji rezultat u globalnim kompetencijama postižu učenici koji procjenjuju svoju samoučinkovitost u području globalnih problema boljom, te oni koji su više osviješteni o različitim globalnim problemima.

Roditelji, u odnosu na učenike, iskazuju prosječno višu razinu osviještenosti o globalnom zdravlju i klimatskim promjenama, dok su učenici statistički značajno više od svojih ro-

ditelja osviješteni o temama poput migracija, međunarodnih sukoba, gladi, uzroka siromaštva, ravnopravnosti muškaraca i žena.

Roditelji hrvatskih učenika izrazili su veću razinu osviještenosti o globalnim problemima u usporedbi s prosječnim rezultatom roditelja iz 14 zemalja koje su primijenile upitnik za roditelje.

Osviještenost učenika o globalnim problemima statistički je značajno pozitivno povezana s razinom osviještenosti roditelja o istim problemima u svim zemljama sudionicama.

Razumijevanje i uvažavanje različitih perspektiva i svjetonazora

Hrvatski učenici iskazuju **ispodprosječni stupanj razumijevanja različitih perspektiva** pri čemu je taj stupanj statistički značajno veći kod djevojčica i učenika povoljnijeg socioekonomskog statusa. Najveći postotak hrvatskih učenika smatra da svaki problem ima dvije strane te ih pokušava obje razmotriti (57%), dok je najmanji postotak učenika sposoban sagledati stvari iz perspektive osobe koja ih je uzrujala (37%).

U Hrvatskoj učenici iskazuju **prosječan interes za učenje o drugim kulturama**. Djevojčice i učenici povoljnijeg socioekonomskog statusa pokazuju statistički značajno veći interes za učenje o drugim kulturama. Najmanji postotak hrvatskih učenika (42%) pokazuje interes za učenje o religijama u svijetu, dok najveći postotak njih (54%) želi naučiti kako žive ljudi u različitim zemljama.

Indeks uvažavanja ljudi različitog kulturnog podrijetla hrvatskih učenika nalazi se oko prosjeka svih zemalja sudionica pri čemu djevojčice i učenici povoljnijeg socioekonomskog statusa iskazuju statistički značajno viši indeks uvažavanja ljudi različitog kulturnog podrijetla. Između 70% i 80% hrvatskih učenika iskazuje visok stupanj uvažavanja ljudi različitog kulturnog podrijetla.

Indeks kognitivne prilagodljivosti hrvatskih učenika nalazi se oko prosjeka svih zemalja sudionica pri čemu veći stupanj kognitivne prilagodljivosti iskazuju učenici povoljnijeg socioekonomskog statusa. Najveći postotak hrvatskih učenika izjavio je da se zna snaći u neobičnim situacijama (61%), dok ih najmanji postotak smatra da se mogu lako prilagoditi novoj kulturi (44%).

Stavovi hrvatskih učenika prema imigrantima pozitivniji su u odnosu na prosjek svih zemalja sudionica. Djevojčice i učenici povoljnijeg socioekonomskog statusa iskazuju pozitivniji stav prema imigrantima. Najpozitivniji stav prema imigrantima iskazuju učenici iz Portugala, Kanade i Južne Koreje, dok najmanje pozitivan stav prema imigrantima iskazuju učenici iz Mađarske, Slovačke i Poljske.

Bolji rezultat u globalnim kompetencijama postižu oni učenici koji u većoj mjeri uvažavaju ljude različitog kulturnog podrijetla i koji imaju pozitivnije stavove prema imigrantima.

Roditelji u odnosu na učenike iskazuju prosječno veći interes za tradicije drugih kultura, dok učenici u prosjeku izražavaju veći interes od svojih roditelja za različite religije, život ljudi u različitim kulturama i način na koji ljudi iz različitih kultura vide svijet.

Djeca roditelja koji iskazuju veći interes za učenje o drugim kulturama također iskazuju veći interes za učenje o drugim kulturama. Djeca roditelja koji imaju pozitivniji stav prema imigrantima također iskazuju pozitivniji stav prema imigrantima.

Stupanje u otvorene, primjerene i učinkovite interakcije s ljudima različitog nacionalnog, vjerskog, društvenog ili kulturnog podrijetla ili spola

Indeks svijesti o međukulturnoj komunikaciji hrvatskih učenika nešto je niži od prosjeka svih zemalja sudionica pri čemu djevojčice i učenici povoljnijeg socioekonomskog statusa iskazuju statistički značajno veću svijest o međukulturnoj komunikaciji.

U Hrvatskoj 61% učenika dolazi u kontakt s ljudima iz drugih zemalja u svojoj obitelji, a 62% njih u svom krugu prijatelja. Najmanji postotak hrvatskih učenika dolazi u kontakt s ljudima iz drugih zemalja u školi (38%) i u svom susjedstvu (45%). U odnosu na vršnjake iz zemalja OECD-a, **hrvatski učenici češće dolaze u kontakt s ljudima iz drugih zemalja u svojoj obitelji, a rjeđe u školi.**

Više od 90% hrvatskih učenika izjavilo je da govori dva ili više jezika, što je statistički značajno više u odnosu na prosjek svih zemalja sudionica koji iznosi 68%. Pritom djevojčice i **učenici povoljnijeg socioekonomskog statusa govore više jezika u odnosu na učenike nepovoljnijeg socioekonomskog statusa.** Također se pokazalo da više jezika govore oni učenici čiji roditelji i sami govore veći broj jezika.

U Hrvatskoj je svega 0,5% učenika izjavilo da u školi ne uči niti jedan strani jezik, 41,5% ih je izjavilo da uči jedan jezik, a 58,1% ih je izjavilo da uči dva ili više stranih jezika. Za usporedbu, na razini svih zemalja sudionica prosječno 12% učenika u školi ne uči niti jedan strani jezik, 38% ih uči jedan strani jezik, a 50% ih uči dva ili više stranih jezika.

Utvrđeno je da **učenici koji uče i govore više stranih jezika te koji su više osviješteni u razgovoru s ljudima čiji je materinski jezik različit od njihova postižu bolji rezultat na skali globalnih kompetencija.**

Učenici u prosjeku govore statistički značajno više jezika od svojih roditelja. Oko 45% roditelja govori dva jezika, dok se jednim jezikom služi 40% roditelja. Učenici u većem udjelu od roditelja govore tri ili četiri i više jezika.

Konstruktivno djelovanje u svrhu općeg dobra i održivog razvoja

Indeks osjećaja činjenja i djelovanja u pogledu globalnih problema hrvatskih učenika nalazi se oko prosjeka svih zemalja sudionica pri čemu djevojčice i učenici povoljnijeg socioekonomskog statusa iskazuju veći osjećaj činjenja i djelovanja u pogledu globalnih problema. Oko 75% hrvatskih učenika izjavilo je da se osjeća građaninom/građankom svijeta, dok ih 50% smatra da mogu osobno nešto učiniti u vezi s problemima u svijetu.

Hrvatski su učenici u usporedbi s vršnjacima iz OECD-a **u manjoj mjeri spremni na poduzimanje aktivnosti vezanih uz lokalne i globalne probleme.** Pri tome najmanji

postotak hrvatskih učenika potpisuje ekološke ili društvene peticije na internetu (18%) te bojkotira proizvode ili tvrtke iz političkih, etičkih ili ekoloških razloga (19%). Najviše hrvatskih učenika aktivno djeluje na način da smanjuje potrošnju energije kod kuće (npr. smanjuje grijanje ili hlađenje ili gasi svjetla pri izlasku iz prostorije) s ciljem zaštite okoliša (64%) te se informira o zbivanjima u svijetu putem Twittera ili Facebooka (60%). Učenici češće poduzimaju jednostavnije aktivnosti koje ne zahtijevaju puno vremena ili financijskih ulaganja. Mnogo rjeđe učenici aktivno sudjeluju u aktivnostima koje iziskuju veći trud i angažman.

Djeca roditelja koji prakticiraju pojedine aktivnosti poput smanjenja potrošnje energije ili sudjelovanja u aktivnostima zaštite okoliša također će češće sudjelovati u tim istim aktivnostima.

Bolji rezultat na testu globalnih kompetencija postižu učenici čiji roditelji govore više jezika te iskazuju veći interes za učenje o drugim kulturama. Isto tako, bolji rezultati učenika povezani su i s većom osviještenošću roditelja o globalnim problemima, pozitivnijim stavovima prema imigrantima te većim osobnim angažmanom tj. sudjelovanjem u većem broju aktivnosti usmjerenih kolektivnoj dobrobiti i održivom razvoju.

Školsko okružje

Varijacije u postignuću unutar škola u Hrvatskoj znatno su manje od prosjeka, dok su varijacije između škola nešto veće od prosjeka svih zemalja sudionica.

Učenici koji pohađaju škole u većim gradovima postižu statistički značajno bolji prosječni rezultat u području globalnih kompetencija od učenika koji pohađaju škole u manjim mjestima.

Hrvatski su ravnatelji prijavili nešto višu razinu pozitivnih međukulturnih uvjerenja nastavnika u odnosu na prosjek svih zemalja sudionica.

Rezultati pokazuju da **hrvatski učenici statistički značajno više u odnosu na prosjek primjećuju diskriminacijsko ponašanje većeg broja njihovih nastavnika** pri čemu dječaci više primjećuju takvo ponašanje od djevojčica.

Najzastupljenija aktivnost za razvoj globalnih kompetencija u školama jest učenje o različitim kulturama (82% hrvatskih učenika izjavilo je da su uključeni u ovu aktivnost u školi), dok u najmanjoj mjeri učenici čitaju novine, traže vijesti na internetu ili zajedno gledaju vijesti tijekom nastave te sudjeluju u proslavama kulturne raznolikosti tijekom školske godine.

Oko 59% hrvatskih učenika pohađa škole u kojima postoje programi razmjene učenika sa školama u drugim zemljama.

U Republici Hrvatskoj teme vezane uz globalne probleme i međukulturno učenje manje su uključene u kurikule u odnosu na zemlje OECD-a.

Učenici koji pohađaju općeobrazovne programe i škole povoljnijeg socioekonomskog položaja imaju pozitivnije stavove vezane uz samoučinkovitost i osviještenost u području globalnih problema, sposobnost razumijevanja različitih perspektiva, interes za učenje o drugim kulturama, uvažavanje ljudi različitog kulturnog podrijetla i svijest o međukulturnoj komunikaciji.

